

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: ДЕЯКІ МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

©2020 ХИМЕНКО О. А.

УДК 338.2
JEL: O32; O38; I25

Хименко О. А. Розвиток інноваційної діяльності та державне управління: деякі методологічні аспекти

Метою статті є розгляд «розвитку інноваційної діяльності» як окремої категорії, дослідження її як явища та як процесу, визначення мети, завдань, суб'єкта, об'єкта, цілей і цінностей державного управління в контексті інноваційної діяльності. Сьогодні вивчення питання участі держави в інноваційній діяльності, як у випадку «інновації для державного управління», так і у випадку «державне управління для інновацій», зосереджується переважно на різних аспектах державного управління притаманними інноваційній діяльності явищами та процесами, або на особливостях створення, впровадження та застосування інновацій, або звужуються до розгляду державного регулювання інноваційної діяльності. На основі застосування до інноваційної діяльності трикомпонентної моделі процесу управління «дія-акт-дія*» сформульовано особливості її перебігу на мікроекономічному рівні, зазначено відмінності між поняттями «розвиток інноваційної діяльності» та «інноваційний розвиток», наголошено на ключовій ролі вмотивованого працівника у «розвитку інноваційної діяльності», розглянуто процес появи «управлінської інновації». Запропоновано розглядати «розвиток інноваційної діяльності» як окрему категорію та визначити категорії «управлінська інновація», «розвиток інноваційної діяльності», «інноваційний розвиток» детермінантами інноваційної діяльності. З урахуванням сучасної правової доктрини та теорії конкурентної переваги країн запропоновано ієрархію цінностей і специфічних цілей державного управління в контексті інноваційної діяльності, стратифікованих за рівнями (політичний, економічний, структурний, соціальний, індивідуальний) ухвалення відповідного рішення. «Інноватизація людського капіталу» визначено метою, «забезпечення мотивації суб'єкта до підвищення конкурентоспроможності результатів його діяльності» – завданням, «розвиток інноваційної діяльності» – об'єктом, а «людину творчу» – суб'єктом державного управління в контексті інноваційної діяльності. Специалізованим фактором конкурентоспроможності обрано «інновативність людського капіталу» та окреслено ключову роль держави та системи вищої освіти у його забезпеченні.

Ключові слова: інновація, розвиток інноваційної діяльності, конкурентоспроможність, глобальний ринок, управлінське рішення, державне управління, людський капітал.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-1-69-77>

Табл.: 2. **Бібл.:** 20.

Хименко Олег Андрійович – начальник головного управління науково-технічного розвитку директорату науки, Міністерство освіти і науки України (просп. Перемоги, 10, Київ, 01135, Україна)

E-mail: oakh@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3982-3739>

УДК 338.2
JEL: O32; O38; I25

Хименко О. А. Развитие инновационной деятельности и государственное управление: некоторые методологические аспекты

Статья посвящена рассмотрению «развития инновационной деятельности» как отдельной категории, исследованию её как явления и как процесса, определению стратегической цели, задач, субъекта, объекта, целей и ценностей государственного управления в контексте инновационной деятельности. Сегодня изучение вопроса участия государства в инновационной деятельности, как в случае «инновации для государственного управления», так и в случае «государственное управление для инноваций», сосредоточивается преимущественно на различных аспектах государственного управления присущими инновационной деятельности явлениями и процессами, или на особенностях создания, внедрения и применения инноваций, или же сужаются до рассмотрения государственного регулирования инновационной деятельности. На основе применения к инновационной деятельности трехкомпонентной модели процесса управления «действие-акт-действие*» сформулированы особенности её течения на микроэкономическом уровне, отмечены различия между понятиями «развитие инновационной деятельности» и «инновационное развитие», а также ключевая роль мотивированного работника в «развитии инновационной деятельности», рассмотрен процесс появления «управленческой инновации». Предложено рассматривать «развитие инновационной деятельности» как отдельную категорию и определить категории «управленческая инновация», «развитие инновационной деятельности», «инновационное развитие» детерминантами инновационной деятельности. С учетом современной правовой доктрины и теории конкурентного преимущества стран предложена иерархия ценностей и специфических целей государственного управления в контексте инновационной деятельности, стратифицированных по уровням (политический, экономический, структурный, социальный, индивидуальный) принятия соответствующего решения. «Инноватизация человеческого капитала» определена целью, «обеспечение мотивации субъекта к повышению конкурентоспособности результатов его деятельности» – задачей, «развитие инновационной деятельности» – объектом, а «человек творческий» – субъектом государственного управления в контексте инновационной деятельности. Специализированным фактором конкурентоспособности избрана «инновативность человеческого капитала» и обозначена ключевая роль государства и системы высшего образования в его обеспечении.

Ключевые слова: инновация, развитие инновационной деятельности, конкурентоспособность, глобальный рынок, управленческое решение, государственное управление, человеческий капитал.

Табл.: 2. **Библ.:** 20.

Хименко Олег Андреевич – начальник главного управления научно-технического развития директората науки, Министерство образования и науки Украины (просп. Победы, 10, Киев, 01135, Украина)

E-mail: oakh@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3982-3739>

The article is concerned with consideration of «development of innovation activity» as a separate category, researching it as a phenomenon and as a process, defining strategic goal, tasks, subject, object, goals and values of public administration in the context of innovation activity. Today, studying the government participation in innovation activity, both in the case of «innovation for public administration» and in the case of «public administration for innovations», focuses mainly on various aspects of government management inherent in the innovation activity phenomena and processes, or on the specifics of creation, implementation and application of innovation, or is narrowed down to the consideration of government regulation of innovation activity. Based on the application to innovation of the three-part model of management process «action-act-action*», the specifics of its progress at the micro-economic level are formulated, differences between the concepts of «development of innovation activity» and «innovation development», as well as the key role of a motivated employee in «development of innovation activity» are noted, the process of introduction of «managerial» is examined. It is proposed to consider «development of innovation activity» as a separate category and to define categories of «managerial innovation», «development of innovation activity», «innovation development» as determinants of innovation activity. Taking into account the current legal doctrine and the theory of competitive advantage of countries, a hierarchy of values and specific goals of public administration has been proposed in the context of innovation activities as stratified by levels (political, economic, structural, social, individual) of a certain decision-making. «innovatization of human capital» is defined by goal, «providing motivation for the subject to increase the competitiveness of the results of its activities» – by task, «development of innovation activity» - by object, and the «creative person» – by the subject of government administration in the context of innovation activity. The «innovativeness of human capital» has been chosen as a specialized factor of competitiveness and the key role of the State and the higher education system in its provision is indicated.

Keywords: innovation, development of innovation activity, competitiveness, global market, managerial decision, public administration, human capital.

Tabl.: 2. **Bibl.:** 20.

Khymenko Oleh A. – Head of the Department of the General Department of Scientific and Technical Development of Science Directorate, Ministry of Education and Science of Ukraine (10 Peremohy Ave., Kyiv, 01135, Ukraine)

E-mail: oakh@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3982-3739>

У сучасному світі однією із важливих умов тривалого перебування країни на перших місцях рейтингів конкурентоспроможності є здатність її національних товаровиробників (суб'єктів підприємництва) зберігати свою присутність на глобальному ринку товарів і послуг, постійно дбати про розширення такої присутності та про збільшення в структурі свого експорту продукції з високою часткою доданої вартості. Остання, зазвичай, є результатом інноваційної діяльності цих суб'єктів підприємництва, успішність якої визначається не лише їх діловими якостями, економічними показниками, котируванням акцій тощо, або реакцією на продукцію споживачів, їх освітою, соціальним статусом, або культурними традиціями, а й якістю та практикою застосування нормативно-правової бази, перш за все в інноваційній діяльності, відповідно до якої така діяльність здійснюється.

Оскільки нормативно-правова база країни є відносно стабільною, а домінування продукції на глобальному ринку товарів і послуг, як правило, є тимчасовим, дослідження участі держави як одного з економічних агентів, який в інноваційній діяльності формує політику, реалізує функцію управління та, відповідно, визначає поведінку інших економічних агентів, стають перманентно актуальними для будь-якої країни, і для України також.

Останні дослідження та публікації з питання участі держави, зокрема через функцію управління, у формуванні та реалізації політики в інноваційній діяльності можна поділити на дві групи з умовними назвами: «інновації для державного управління» та «державне управління для інновацій».

У першій групі – «інновації для державного управління» – інноваційна діяльність розглядається як упровадження в державному управлінні управлінських інновацій, зокрема обговорюються питання узгодження інтересів усіх причетних до цього суб'єктів [1, с. 7] і пропонуються можливі шляхи реалізації актуального завдання, наприклад становлення в Україні інноваційного типу державного управління [2].

Другій групі – «державне управління для інновацій» – притаманний традиційний (технологічний) підхід до інноваційної діяльності, при цьому поряд із функцією «державного управління інноваційною діяльністю» часто досліджується також і функція «державного регулювання інноваційної діяльності». Зокрема, зазначається, що «державне управління та державне регулювання взаємопов'язані та взаємодоповнюють одне одного. Державне управління є більш масштабним явищем і направлене на реалізацію функцій держави, впорядкування відносин в окремих сферах, галузях діяльності суспільства. Державне регулювання не передбачає прямого втручання, а направлене на створення умов для здійснення окремих видів діяльності (зовнішньоекономічної, підприємницької, господарської, банківської, науково-технічної тощо)» [3]. На підставі проведеного на макро-економічному рівні аналізу функцій інноваційного менеджменту (планування, організування, мотивування, контролювання, регулювання) пропонується визначення поняття «державне управління інноваційною діяльністю» [4], сформульовано функції державної системи управління інноваційною діяльністю та класифіковано відповідні методи [5]. Дослідження, проведені на засадах інституціональної теорії, дозво-

лили дійти висновку про невідповідність інституціональної моделі державного регулювання інноваційної діяльності в Україні викликам сьогодення [6] та наголосити на необхідності поєднання державного регулювання розвитком економіки та ринкових механізмів як умови гармонійного та стабільного розвитку [7], що також підтверджується і зарубіжним досвідом [8]. Низка досліджень стосується питань державного управління або державного регулювання на галузевому [9; 10], національному [11], регіональному [12] або секторальному [13] рівнях економіки.

Дослідження питання участі держави у формуванні та реалізації політики в інноваційній діяльності, що проводяться сьогодні, зосереджуються переважно на різних теоретичних чи то історичних, чи то політичних аспектах державного управління, притаманних інноваційній діяльності явищах та процесах, або у контексті особливостей практичного створення, впровадження та застосування інновацій у різних сферах і галузях діяльності, або звужуються до розгляду державного регулювання інноваційної діяльності. Натомість, поза увагою дослідників залишається питання участі держави в забезпеченні **розвитку інноваційної діяльності**.

Мета даної статті – розглянути **розвиток інноваційної діяльності** як окрему категорію; дослідити цю діяльність як явище та як процес; визначити мету, завдання, суб'єкта, об'єкта, цілі та цінності державного управління в контексті інноваційної діяльності; обрати спеціалізований фактор конкурентоспроможності країни; наголосити на необхідності державного управління розвитком інноваційної діяльності.

Сьогодні, в умовах ринкової економіки, для суб'єкта підприємництва перехід до провадження інноваційної діяльності стає ключовим завданням розвитку; підвищення конкурентоспроможності продукції – викликом, а ефективна система управління виробництвом – умовою успішного та ефективного існування. Резюмуючи результати дослідження з питання організації ефективного процесу управління та ухвалення відповідних управлінських рішень в інноваційній діяльності [14, с. 32–33] щодо деяких аспектів процесу управління, зокрема зазначимо, що:

- ✦ процес управління можна розглядати в рамках трикомпонентної моделі «дія-акт-дія*», в основу якої покладено три загальновідомі складові (стадії) процесу управління (стадія розроблення управлінського рішення – «дія», факт управлінського рішення як такого – «акт», стадія реалізації управлінського рішення – «дія*»);
- ✦ стадія розроблення управлінського рішення завершується ухваленням управлінського рішення, яке є завершеним (доконаним) актом суб'єкта управління, сформульованим ним в

усній та/або письмовій формі, і містить конкретні мету та перелік завдань щодо трансформації об'єкта управління;

- ✦ «розроблення управлінського рішення» як процес є інтелектуальною діяльністю та/або творчістю суб'єкта управління під час виконання ним функціональних обов'язків, а зміст управлінського рішення є результатом усвідомленого вибору (волевиявлення) суб'єкта управління, зробленого на основі отриманої та врахованої на момент прийняття рішення інформації про об'єкт управління.

З іншого боку, провадження інноваційної діяльності для будь-якого суб'єкта підприємництва організаційно також складається з трьох складових (стадій): 1) розроблення та 2) ухвалення його суб'єктом управління відповідного управлінського рішення та наступної 3) реалізації цього рішення впродовж певного періоду в межах правосуб'єктності.

Слід зазначити, що у загальному випадку складові процесу провадження інноваційної діяльності фактично тотожні трьом складовим (стадіям) процесу управління. Тому наведені вище загальні положення щодо перебігу процесу управління та його трикомпонентна модель «дія-акт-дія*» з відповідними уточненнями можуть бути транспоновані як на процес провадження інноваційної діяльності, так і на його моделювання [15].

При цьому, перебіг розроблення та ухвалення управлінських рішень щодо інноваційної діяльності – як тих, що виявилися успішними, так і тих, що не призвели до запланованого результату, а також інновації, що відбулися як такі впродовж періоду спостереження, є результатами та змістом інноваційного розвитку суб'єкта підприємництва.

Варто підкреслити, що набутий результат інноваційного розвитку містить у собі як матеріальну складову, що є надбанням суб'єкта підприємництва загалом, отже, належить усім його працівникам, власникам і засновникам, так і нематеріальну складову. У даному випадку¹ йдеться про управлінське рішення щодо вибору на користь провадження саме інноваційної діяльності. Тобто, управлінське рішення, з якого для суб'єкта підприємництва свого часу і розпочався розвиток інноваційної діяльності, реалізація якого згодом забезпечила набутий результат власне інноваційного розвитку, що в такому випадку може бути класифіковане як успішне, – несе в собі здебільшого ментальну (нематеріальну) складову та є надбанням виключно суб'єкта управління цього суб'єкта підприємництва, поповнюючи собою його професійне портфоліо та підвищуючи його

¹ Об'єкти права інтелектуальної власності як нематеріальна складова результату інноваційного розвитку не розглядаються в межах даної статті.

конкурентоспроможність на ринку праці. Зазвичай, суб'єктом управління є одноосібно керівник, інша спеціально уповноважена особа або керівний орган (група уповноважених осіб) суб'єкта підприємства.

Здійснивши декомпозицію зазначених вище положень та міркувань за структурою «середовище, об'єкт, суб'єкт, предмет» і урахувавши наведені у 4-му виданні Керівництва Осло як відкритому добровільному стандарті визначення, класифікації, коментарі, рекомендації та тлумачення основних понять щодо інновації, яка як явище може мати місце в усіх чотирьох секторах економіки (підприємницький сектор, державний сектор, сектор домогосподарств, сектор некомерційних установ, які обслуговують домогосподарства), інноваційної діяльності, інноваційного процесу, інноваційного та інноваційно активного суб'єкта (суб'єкт підприємства, товаровиробник, економічний агент) [16, р. 20–23, р. 34, р. 81], зафіксуємо кілька ключових положень щодо особливостей перебігу інноваційної діяльності на мікроекономічному рівні:

- ✦ інноваційна діяльність (економічного агента) завжди і щоразу стосується конкретного об'єкта – продукту або бізнес-процесу та бере свій початок на ментальному рівні – у свідомості суб'єкта (фізичної особи), який формулює відповідне завдання щодо розроблення першого управлінського рішення й ухвалює його, та продовжується на матеріальному рівні – на юридичній, фінансовій, організаційній основі та матеріально-технічній базі економічного агента;
- ✦ розвиток інноваційної діяльності починається з моменту реалізації першого ухваленого відповідного управлінського рішення та відбувається завдяки знанням, навичкам, умінням, сумлінню, ставленню до роботи тощо всіх дотичних до провадження інноваційної діяльності працівників економічного агента. Отже, чим вища мотивація працівників до провадження в режимі «тут і зараз» інноваційної діяльності, тим більшим є прогрес у розвитку інноваційної діяльності;
- ✦ інноваційний розвиток відбувається виключно через реалізовані (упроваджені) внаслідок розвитку інноваційної діяльності інновації при здійсненні правосуб'єктності та може відбуватися, так би мовити, і у форматі «зображення в зображенні», коли при реалізації інновації I , що стала результатом реалізації управлінського рішення D , необхідно було реалізувати (наприклад, запровадити нові бізнес-процеси, освоїти нові технологічні рішення, інше) одну або більше інших інновацій I_p , де $i = 0, 1, 2, 3, \dots, N$, тобто $I = f(D; I_i)$, які в такому випадку можна означити як комплексні утворення [15];

- ✦ управлінське рішення як результат процесу його розроблення та ухвалення як тільки починає впроваджуватися (вводиться в експлуатацію), тобто як тільки воно (управлінське рішення) започатковує власне «розвиток інноваційної діяльності», стає фактично інновацією суб'єкта управління або управлінською інновацією.

Таким чином, можна стверджувати, що:

- ✦ при розгляді явищ і процесів, що мають місце в інноваційній діяльності, слід брати до уваги два можливі виміри інноваційної діяльності: ментальний (управлінська інновація), коли інновацією є впроваджене управлінське рішення, та матеріальний, коли інновацією є продукт або бізнес-процес;
- ✦ взаємна кореляція «управлінської інновації» (ментальний вимір) та «інноваційного розвитку» (матеріальний вимір) відбувається через «розвиток інноваційної діяльності», який слід розглядати як процес, упродовж якого ментальна (нематеріальна) складова управлінської інновації «трансформується» в матеріальну складову конкретного предмету діяльності економічного агента (продукту або бізнес-процесу) як майбутньої інновації;
- ✦ розвиток інноваційної діяльності стосовно економічного агента на мікроекономічному рівні може розглядатися як ендогенне явище.

Зазначене дає підстави виокремити «розвиток інноваційної діяльності» (як процес матеріалізації управлінської інновації) в окрему категорію та обрати категорії «управлінська інновація», «розвиток інноваційної діяльності», «інноваційний розвиток» – детермінантами інноваційної діяльності, що визначають якість, практику реалізації та динаміку перебігу відповідних процесів та явищ, наслідком яких стає збільшення протягом періоду спостереження кількості інноваційних та інноваційно активних економічних агентів, зростання конкурентоспроможності їх продукції на глобальному ринку товарів та послуг і підтвердження чи покращення (погіршення) позицій країни у світових економічних рейтингах.

Причому, «спонукувати (навіть примушувати) компанії ставити перед собою більш високі цілі та підніматися на нові, більш високі рівні конкурентоспроможності, яким би важким і неприємним не був цей процес», як зазначається в теорії конкурентної переваги країн² М. Портера, має держава. «Вона (держава – О. Х.) не може створити конкурентоспроможної галузі – це справа компаній», натомість, основна її функція – бути каталізатором [17, с. 99–100].

² Porter M. The Competitive Advantage of Nations. New York : Free Press, 1990.

Забезпечення виконання державою ролі ката- лізатора економічних процесів, наслідком чого стає підвищення конкурентоспроможності її економічних агентів, має здійснюватися через відповідні методи та форми державного управління, яке є діяльністю держави (органів державної влади), що спрямова- на «на створення умов для якнайповнішої реалізації функцій держави, основних прав і свобод громадян, узгодження різноманітних груп інтересів у суспіль- стві та між державою і суспільством, забезпечення суспільного розвитку відповідними ресурсами. ... Результатами державного управління є управлінські рішення та дії, що мають сприяти виробленню мате- ріальних та духовних благ» [18, с. 20].

Відповідно до сучасної правової доктрини опти- мальне виконання державою потрібної ролі можливе за умови обрання демократичної форми державного управління, яка, «своєю чергою, обумовить вибір методів, через які будуть реалізу- ватися цілі держави. Цілі державної влади завжди є специфічними і здебільшого встановлюються самою державною владою». При цьому, демократична фор- ма державного управління, використовуючи приму- сові, забороняючі, адміністративні методи як виму- шено обов'язкові, дозволяє встановити баланс таким чином, щоби «примус поєднувався з переконанням, щоби застосування адміністративних методів базу- валось на врахуванні економічної та політичної си- туації в державі, щоби методи прямого впливу допо- внювалися методами непрямого впливу, щоби поряд із методом накладення державних заборон засто- сувалися методи стимулювання та охорони». Необ- хідний баланс може бути досягнутий, якщо: органи державного управління прийматимуть необхідні рі- шення в межах компетенції та забезпечать їх належне виконання; домінуючими властивостями в організа- ції системи державного управління буде раціональна побудова відносин як усередині системи державного управління, так і між системою управління та оточу- ючим її соціальним, економічним і політичним серед- овищем; будуть чітко розмежовані всі управлінські функції всередині системи управління; матиме місце зрозуміле законодавче забезпечення управлінських процесів, якісна оцінка дій органів управління, політична нейтральність системи державного управ- ління, дотримання принципу спеціалізації управлін- ських функцій [19, с. 38–39].

Сьогодні теоретико-методологічне осмислен- ня участі та ролі різних інституцій, у тому числі дер- жавних, в інноваційній діяльності «характеризується включенням у проблемне поле дослідження іннова- ційних процесів **соціальних аспектів інноваційної діяльності** (виділено автором) та зміною диспозиції дослідницьких підходів, що виражається в переході від альтернативності до їх паралельної реалізації». Як наслідок, починає утворюватися система «знань про

нові методи суспільного розвитку, про особливості виникнення та реалізації соціальних інновацій, а в її рамках – соціології інновацій, логістики інновацій, статистики інновацій тощо; гуманітаризацією та гу- манізацією інноваційних досліджень, що виражаєть- ся в розумінні інновацій як соціальних феноменів, які потребують дослідження з позицій теорії державного управління» [7, с. 81].

Отже, постає питання про те, якими в контексті інноваційної діяльності оптимально можуть бути фактор(и) конкурентоспроможності та мета, завдання, цілі, цінності, суб'єкти та об'єкти дер- жавного управління.

Операційно інноваційна діяльність економічно- го агента, результатом якої мають стати його іннова- ція як конкурентоспроможна на глобальному ринку товарів та послуг продукція з високою часткою дода- ної вартості та його інноваційний розвиток, почина- ється у свідомості його суб'єкта управління. Суб'єкт управління, обравши об'єкт управління та предмет діяльності, формулює відповідне завдання щодо розроблення управлінського рішення, розробляє та ухвалює його з урахуванням кон'юнктури на ринку товарів та послуг щодо предмета діяльності. Як тіль- ки управлінське рішення береться економічним аген- том до провадження, воно стає управлінською інно- вацією та започатковує собою розвиток інноваційної діяльності як процесу її трансформації в необхідні дії щодо об'єкта управління та предмета діяльності згід- но з установленими планами. Розвиток інноваційної діяльності відбувається на юридичній, фінансовій, організаційній основі та матеріально-технічній базі економічного агента та виключно завдяки знанням, навичкам, умінням, сумлінню, творчому ставленню до роботи тощо всіх дотичних до провадження інно- ваційної діяльності працівників економічного агента і триває, доки не буде досягнуто запланованого ре- зультату або не буде ухвалено щодо об'єкта управлі- ння або предмета діяльності інше управлінське рішен- ня. На тривалість розвитку інноваційної діяльності як процесу впливають: зовнішні по відношенню до еко- номічного агента чинники (наприклад, кон'юнктура на ринку, санкційні або регуляторні дії держави, інше) та різні внутрішні чинники, серед яких **творче став- лення до роботи** його працівників є визначальним, і хоча ентузіазм не є тотожним успіху, все ж вмотиво- вані належним чином працівники будуть зацікавлені зробити роботу ефективніше й якісніше та досягти запланованого результату якомога швидше.

Таким чином, результат інноваційної діяльності економічного агента, перш за все, залежить від ролі та дій суб'єкта, який ухвалює управлінське рішення, і якості та вмотивованості робочої сили економіч- ного агента, який бере це управлінське рішення до провадження, і вже потім – від показників його еко- номічної діяльності та середовища, у якому реалізу- ється його правосуб'єктність.

Звісно, світову конкурентоспроможність може забезпечити лише масовий перехід національних товаровиробників до провадження інноваційної діяльності. Тому держава стає критично зацікавленою в розгортанні в країні інноваційної діяльності та появі нових суб'єктів великого, середнього та малого підприємництва. Отже, для перебування на вищих щаблях світових рейтингів конкурентоспроможності країна має опікуватися таким станом економічного та суспільного життя, за якого процеси розроблення управлінських рішень та розвитку інноваційної діяльності відбувалися б для економічних агентів в якомога сприятливішому середовищі та супроводжувались належним кадровим забезпеченням.

Відповідно до теорії конкурентної переваги країн М. Портера (див. вище) варто наголосити, що:

- ✦ основні для конкурентоспроможності фактори країною не успадковуються, а створюються;
- ✦ темпи створення та механізми вдосконалення факторів мають найбільше значення;
- ✦ спеціалізовані фактори конкурентоспроможності, у створенні яких та пристосуванні до конкретних ситуацій має брати участь і держава через функцію управління, забезпечують надійнішу перевагу [17, с. 97].

Якщо на політичному рівні ухвалення рішення однією із загальних специфічних цілей державного управління є, наприклад, встановити «тяглість перебування країни на вищих щаблях глобальних рейтингів конкурентоспроможності», то в такому випадку суб'єктом державного управління слід визначити «людину творчу», а об'єктом державного управління – «розвиток інноваційної діяльності». Відповідно, на економічному рівні прийняття рішення ціллю державного управління може стати «зростання конкурентоспроможності продукції національних то-

варовиробників», на структурному рівні ухвалення рішення – «прогрес у розвитку інноваційної діяльності як підґрунтя зростання національної конкурентоспроможності», на суспільному рівні – «розвиток інноваційного підприємництва», на індивідуальному рівні – «розвиток творчих навичок та майстерності». Крім цього, для кожного рівня ухвалення рішення можна сформулювати відповідні державні цінності, які покликані формувати позитивну суспільну мету, шлях до досягнення якої має долатися владою разом із суспільством. Ієрархію цінностей і специфічних цілей державного управління в контексті інноваційної діяльності, стратифікованих за рівнями ухвалення відповідного рішення, наведено в *табл. 1*.

Визначивши суб'єктом державного управління в контексті інноваційної діяльності «людину творчу», а об'єктом – «розвиток інноваційної діяльності», завданням державного управління має бути «забезпечення мотивації суб'єкта до підвищення конкурентоспроможності результатів його діяльності», а метою державного управління – «інноватизація людського капіталу» (*табл. 2*).

Таблиця 2

Мета, завдання, об'єкт, суб'єкт державного управління в контексті інноваційної діяльності

Мета	Інноватизація людського капіталу
Завдання	Забезпечення мотивації суб'єкта до підвищення конкурентоспроможності результатів його діяльності
Об'єкт	Розвиток інноваційної діяльності
Суб'єкт	Людина творча

Джерело: авторська розробка.

Таблиця 1

Ієрархія цінностей та специфічних цілей державного управління у контексті інноваційної діяльності

Рівень ухвалення рішення	Державне управління	
	Цінності	Специфічні цілі
Політичний	Гордість за країну, підвищення соціальних стандартів та якості життя людини	Тяглість перебування країни на вищих щаблях глобальних рейтингів конкурентоспроможності
Економічний	Сприятлива податкова, митна, фіскальна, економічна, соціальна, науково-технічна політика	Зростання конкурентоспроможності продукції національних товаровиробників
Структурний	Зростання кількості інноваційних та інноваційно активних економічних агентів	Прогрес у розвитку інноваційної діяльності як підґрунтя зростання національної конкурентоспроможності
Суспільний	Поширення культури підприємництва	Розвиток інноваційного підприємництва
Індивідуальний	Повага до людської гідності, підвищення ділових якостей, вмінь і навичок працівника	Розвиток творчих навичок і майстерності

Джерело: авторська розробка.

Ураховуючи, що згідно з теорією конкурентної переваги країн носіями спеціалізованих факторів конкурентоспроможності можуть бути як окремі працівники економічних агентів зокрема, так і спеціалізовані кадри на ринку праці в цілому, а до факторних умов, що визначають конкурентоспроможність, належать і людські ресурси [17, с. 96–99], спеціалізованим фактором конкурентоспроможності слід визначити **інновативність людського капіталу**.

Забезпечення розвитку «інновативності людського капіталу» як фактора конкурентоспроможності лежить у площині виховної, освітньої, інженерно-технічної, педагогічної, наукової, науково-технічної діяльності та пов'язане із завданням стимулювання використання творчих підходів у поточній рутинній діяльності людини і громадянина та плеканням людини-творця. Останнє має бути присутнім у всіх галузях і сферах діяльності та на всіх щаблях державного управління.

Варто зазначити, що ідеї особливої ролі «творців» в умовах сьогодення (постіндустріального суспільства) були висловлені³ Е. Тоффлером у контексті переходу від бюрократичної форми організації управління до адхократичної, за якої соціальні та виробничі структури створюються тимчасово, для вирішення конкретних завдань, а кожен їх учасник може вільно взаємодіяти з іншими як «по вертикалі», так і «по горизонталі». На цій основі для вирішення наукових, технічних, економічних завдань можуть створюватися тимчасові асоціації вільних творців. Їм належить витіснити складні й авторитарні структури великих корпорацій [20, с. 132].

На рівні країни стимулювання використання творчих підходів у діяльності людини і громадянина та плекання людини-творця, по-перше, має забезпечувати система освіти в цілому, у тому числі система вищої освіти, і, по-друге, потребує узгоджених тривалих і системних інвестицій, якнайглибшої участі держави, дотримання балансу публічних і приватних інтересів та, як наслідок, – упровадження в державне управління нових інноваційних технологій і методологій, проведення досліджень, наприклад [20, с. 65] з питання переходу в державному управлінні від парадигми «суб'єкт – об'єкт» до парадигми «суб'єкт – суб'єкт» або «суб'єкт – полісуб'єктне середовище». Отже, ще одне завдання – «державне управління розвитком інноваційної діяльності у сфері державного управління» має сприйматися як нагальне.

ВИСНОВКИ

Ураховуючи викладене вище, можна дійти таких висновків:

1. Для забезпечення досягнення потрібного результату інноваційної діяльності можна вважати за

необхідні: суб'єкт управління (фізична особа, група фізичних осіб), який ухвалює відповідні управлінські рішення; суб'єкт підприємництва (юридичне особа), який бере управлінські рішення до провадження; середовище, у якому реалізується їх правосуб'єктність, та предмет і об'єкт їхньої діяльності. Операційно суб'єкт управління, реалізуючи, наприклад, ідею зміни певного усталеного перебігу подій щодо предмета та об'єкта діяльності, розробляє та ухвалює відповідне управлінське рішення. Управлінське рішення, взяте до провадження суб'єктом підприємництва, стає управлінською інновацією, несе в собі переважно нематеріальну (ментальну) складову та започатковує собою «розвиток інноваційної діяльності» як процес трансформації її нематеріальної (ментальної) складової в матеріальну складову предмета діяльності (продукту, бізнес-процесу) як майбутньої інновації. Успіх цього продукту або бізнес-процесу на ринку свідчатиме, що для даного суб'єкта підприємництва «інноваційний розвиток» як такий відбувся, і результат інноваційної діяльності досягнуто.

2. «Розвиток інноваційної діяльності» слід вважати окремою категорією, а «управлінську інновацію», «розвиток інноваційної діяльності» та «інноваційний розвиток» – детермінантами інноваційної діяльності.

3. Розвиток інноваційної діяльності відбувається на юридичній, фінансовій, організаційній основі та матеріально-технічній базі суб'єкта підприємництва та виключно завдяки знанням, навичкам, умінням, сумлінню, творчому ставленню до роботи тощо всіх дотичних до провадження інноваційної діяльності його працівників. На тривалість «розвитку інноваційної діяльності» як процесу впливають зовнішні та внутрішні чинники, серед яких творче ставлення до роботи працівників стає визначальним, адже вмотивовані працівники зацікавлені зробити роботу (виконати завдання) ефективніше, якісніше та якомога швидше.

4. У контексті інноваційної діяльності об'єктом державного управління слід визначити «розвиток інноваційної діяльності», суб'єктом державного управління – «людину творчу»; завданням державного управління має бути «забезпечення мотивації суб'єкта до підвищення конкурентоспроможності результатів його діяльності», метою державного управління має стати «інноватизація людського капіталу», а спеціалізованим фактором конкурентоспроможності слід визначити «інновативність людського капіталу».

5. Для того, щоб країна мала змогу досягти якомога вищого положення у світових рейтингах конкурентоспроможності та закріпитися там, вона має опікуватися через функцію державного управління таким станом політичного економічного та суспільного життя її людей і громадян, за якого інноваційна діяльність стане домінуючою складовою та/або ознакою будь-якої іншої діяльності в усіх сферах і галузях. Наслідком такого стану речей стає, у тому числі,

³ Toffler A. The third wave. New York : Morrow, 1980. 544 p.

збільшення впродовж періоду спостереження кількості інноваційно активних та інноваційних підприємств, а також обсягів продукції з високою часткою доданої вартості, конкурентоспроможної на світовому ринку товарів та послуг.

Подальші дослідження слід зосередити на питаннях особливостей участі держави в забезпеченні розвитку інноваційної діяльності на макроекономічному рівні, визначенні суб'єкта(ів) такого розвитку та місця національної інноваційної системи; управлінського рішення як об'єкта права інтелектуальної власності. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Хачатурян Х. В. Інновації в державному управлінні : монографія. Київ : Вид-во НАДУ. 2005. 252 с. URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Monogr/300f3409-0970-484c-9eb8-23c681cdf5d7.pdf
2. Якименко С. В. Концептуальні засади становлення інноваційного механізму державного управління в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 6. С. 104–108. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2018/24.pdf
3. Ільницька Н. Ф. Співвідношення понять «державне управління», «державне регулювання», «публічне адміністрування»: сучасні тенденції // Науково-практична Інтернет-конференція 28.02.2018. Секція № 2. URL: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1786
4. Жовтанецька О. О., Никифорук Г. Й. Державне управління інноваційною діяльністю. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2011. № 714 : *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. С. 317–324. URL: http://ena.lp.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/ntb/12889/050_Derzhavne%20upravl%20d%201%96nn_317_324_714.pdf?sequence=1&isAllowed=1
5. Пилипенко О. В. Державне управління інноваційною діяльністю в Україні: проблеми та перспективи. *Економіка України*. 2016. № 9. С. 31–43.
6. Чернявська Л. В. Інституційна основа державного регулювання інноваційної діяльності. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 18. С. 505–508. URL: <http://global-national.in.ua/archive/18-2017/96.pdf>
7. Шепеленко О. Г. Державне управління інноваційною діяльністю (інституціональний аспект). *Актуальні проблеми державного управління*. 2015. № 2. С. 77–82.
8. Лопатинський Ю. М., Водянка Л. Д. Державне регулювання інноваційної діяльності: зарубіжний досвід. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 16. С. 31–39. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/16_2018_ukr/7.pdf
9. Готра В. В., Ігнатко М. І. Теоретичні основи управління інноваційним розвитком агропромислового виробництва України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2017. Вип. 1. С. 16–21. URL: <https://msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2017/05/1-7-1-2017-2.pdf>
10. Малініна Н. М., Причепя І. В. Проблеми та перспективи державного регулювання інноваційного розвитку вітчизняних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 12. С. 53–58. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2018/12.pdf
11. Денисенко М. П. Методи державного регулювання розвитку національної інноваційної системи. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2017. Вип. 25. Ч. 1. С. 56–59. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_25/1/14.pdf
12. Паризький І. В. Стратегічні пріоритети державного управління інноваційно-технологічним розвитком національної економіки. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 3. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1044>
13. Кулак Н. В. Загальні тенденції державного регулювання інноваційного розвитку сфери підприємницької діяльності. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1. С. 129–134. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12.1/32.pdf>
14. Хименко О. А., Єгоров І. Ю. Деякі аспекти управлінського рішення в інноваційній діяльності суб'єкта підприємництва. *Наука, технології, інновації*. 2019. № 3. С. 29–41. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/762177.pdf>
15. Хименко О. А. Застосування трикомпонентної моделі процесу управління «дія-акт-дія» в інноваційній діяльності // Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Харків, 14 листопада 2019 р.). Харків : ФОРМ Лібуркіна Л. М., 2019. С. 92–96.
16. OECD/Eurostat (2018). Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation. 4th ed. The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris/Eurostat, Luxembourg. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264304604-en>
17. Геєць В. М., Семиноженко В. П. Інноваційні перспективи України : монографія. Харків : Константа, 2006. 272 с.
18. Державне управління : підручник : у 2 т. / ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. Київ ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с. URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Pidruchnuiky_NADU/5d5407e7-f2ef-4ec4-8f8a-42c075c9ffc9.pdf
19. Курко М. Н. Зміст державного управління (теоретико-правовий аспект). *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2015. Т. 1. № 34. С. 36–40. DOI: 10.18372/2307-9061.34.8169.
20. Лепский В. Е. Субъектно-ориентированный подход к инновационному развитию. М. : Изд-во «Когито-Центр», 2009. 208 с. URL: <http://www.reflexion.ru/Library/Lepsky2009s.pdf>

Науковий керівник – Єгоров І. Ю., доктор економічних наук, член-кореспондент НАН України, завідувач відділу державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» (м. Київ)

REFERENCES

- Cherniavska, L. V. "Instytutsiina osnova derzhavnoho rehu-liuvannia innovatsiinoi diialnosti" [Institutional Basis of State Regulation of Innovation Activity]. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. 2017. <http://global-national.in.ua/archive/18-2017/96.pdf>
- Denysenko, M. P. "Metody derzhavnoho rehuliuвання rozvytku natsionalnoi innovatsiinoi systemy" [Methods of State Regulation of the Development of the National Innovative System]. Naukovi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii «Ekonomichni nauky». 2017. http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_25/1/14.pdf
- Heiets, V. M., and Semynozhenko, V. P. *Innovatsiini perspektyvy Ukrainy* [Innovative Prospects of Ukraine]. Kharkiv: Konstanta, 2006.
- Hotra, V. V., and Ihnatko, M. I. "Teoretychni osnovy upravlinnia innovatsiynym rozvytkom ahropromyslovoho vyrobnytstva Ukrainy" [The Theoretical Basis of Innovative Development of Agro-Industrial Production in Ukraine]. Naukovi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Serii «Ekonomika». 2017. <https://msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2017/05/1-7-1-2017-2.pdf>
- Ilnytska, N. F. "Spivvidnoshennia poniat «derzhavne upravlinnia», «derzhavne rehuliuвання», «publichne administruvannia»: suchasni tendentsii" [The Relation between the Concepts of "Public Administration", "State Regulation", "Public Administration": Current Trends]. Naukovo-praktychna Internet-konferentsiia 28.02.2018. http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1786
- Khachaturian, Kh. V. "Innovatsii v derzhavnomu upravlinni" [Innovation in Public Administration]. http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Monogr/300f3409-0970-484c-9eb8-23c681cdf5d7.pdf
- Khymenko, O. A. "Zastosuvannia trykomponentnoi modeli protsesu upravlinnia «diia-akt-diia*» v innovatsiinii diialnosti" [Application of a Three-component Model of the "Action-Act-Action*" in Innovation Process]. *Konkurentospromozhnist ta innovatsii: problemy nauky ta praktyky*. Kharkiv: FOP Liburkina L. M., 2019. 92-96.
- Khymenko, O. A., and Yehorov, I. Yu. "Deiaki aspekty uprav-linskoho rishennia v innovatsiinii diialnosti subiekta pidprijemnytstva" [Some Aspects of the Management Decision in the Innovation Activity of the Entrepreneur]. *Nauka, tekhnolohii, innovatsii*. 2019. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewBy-FileId/762177.pdf>
- Kovbasiuk, Yu. V. et al. "Derzhavne upravlinnia" [Governance]. http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Pidruchnuiky_NADU/5d5407e7-f2ef-4ec4-8f8a-42c075c9ffc9.pdf
- Kulak, N. V. "Zahalni tendentsii derzhavnoho rehuliuвання innovatsiinoho rozvytku sfery pidprijemnyt'skoi diialnosti" [General Trends of the State Regulation of Innovative Development of the Entrepreneurial Activity Sphere]. *Molody vchenyi*. 2016. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12.1/32.pdf>
- Kurko, M. N. "Zmist derzhavnoho upravlinnia (teoretyko-pravovyi aspekt)" [Content of the Public Administration (Theoretical and Legal Aspect)]. *Yurydychnyi visnyk «Povitriane i kosmichne pravo»*, vol. 1, no. 34 (2015): 36-40.
DOI: 10.18372/2307-9061.34.8169
- Lepskiy, V. Ye. "Subektno-oriyentirovannyi podkhod k innovatsionnomu razvitiyu" [Subject-oriented Approach to Innovative Development]. <http://www.reflexion.ru/Library/Lepsky2009s.pdf>
- Lopatynskiy, Yu. M., and Vodianka, L. D. "Derzhavne rehuliuвання innovatsiinoi diialnosti: zarubizhnyi dosvid" [State Regulation of Innovative Activity: Foreign Experience]. *Infrastruktura rynku*. 2018. http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/16_2018_ukr/7.pdf
- Malinina, N. M., and Prychepa, I. V. "Problemy ta perspektyvy derzhavnoho rehuliuвання innovatsiinoho rozvytku vitchyznianykh pidprijemstv" [Problems and Prospects of State Regulation of Innovative Development of Domestic Enterprises]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 2018. http://www.investplan.com.ua/pdf/12_2018/12.pdf
- "OECD/Eurostat (2018). Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation". *The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities*, OECD Publishing, Paris/Eurostat, Luxembourg. <https://doi.org/10.1787/9789264304604-en>
- Paryzkyi, I. V. "Stratehichni prioriteti derzhavnoho upravlinnia innovatsiino-tekhnolohichnym rozvytkom natsionalnoi ekonomiky" [Strategic Priorities of the State Management of Innovative and Technological Development of the National Economy]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. 2017. <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1044>
- Pylypenko, O. V. "Derzhavne upravlinnia innovatsiinoi diialnistiu v Ukraini: problemy ta perspektyvy" [State Control over the Innovative Activity in Ukraine: Problems and Perspectives]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 9 (2016): 31-43.
- Shepelenko, O. H. "Derzhavne upravlinnia innovatsiinoi diialnistiu (instytutsionalnyi aspekt)" [Public Administration of Innovative Activity (Institutional Aspect)]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, no. 2 (2015): 77-82.
- Yakymenko, S. V. "Kontseptualni zasady stanovlennia innovatsiinoho mekhanizmu derzhavnoho upravlinnia v Ukraini" [Conceptual Principles of the Becoming of an Innovative Mechanism of Public Administration in Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 2018. http://www.investplan.com.ua/pdf/6_2018/24.pdf
- Zhovtanetska, O. O., and Nykyforuk, H. I. "Derzhavne upravlinnia innovatsiinoi diialnistiu" [State Management of Innovative Activity]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnika»*. 2011. http://ena.lp.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/ntb/12889/050_Derzhavne%20upravli%1%96nn_317_324_714.pdf?sequence=1&isAllowed=y